

KARŠTOSIOS LINIJOS

116 000,

**SKIRTOS PRANEŠIMAMS APIE
DINGUSIUS VAIKUS, INTEGRAVIMO
Į VAIKO TEISIŲ APSAUGOS
SISTEMĄ LIETUVOJE MODELIS**

Modelio sukūrimas iš dalies finansuotas
Europos Sąjungos Teisių lygybės ir pilietiškumo programos ir
Dingusių žmonių šeimų paramos centro lėšomis.

Šis modelis atspindi tik Dingusių žmonių šeimų paramos centro požiūrį,
todėl Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Visos teisės saugomos

Kopijuoti leidinį visą ar dalimis, taip pat naudoti komerciniais tikslais
be Dingusių žmonių šeimų paramos centro raštiško leidimo yra draudžiama.

Modelio autorė – Odeta Intė

Leidinytis yra nemokamas

© Dingusių žmonių šeimų paramos centras, 2016

2016, Vilnius

TURINYS

Įvadas	4
Esamos padėties analizė	5
Teisinis reguliavimas	10
Susijusių institucijų funkcijos ir jų vaidmuo dingus vaikui	12
Pranešimo apie dingusį vaiką sistema	14
Karštosios linijos 116 000, skirtos panešimams apie dingusius vaikus, funkcijos	17
Siūlomas karštosios linijos 116 000 integravimo į vaiko teisių apsaugos sistemą modelis	18
Rekomendacijos ir siūlymai	19
Literatūros sąrašas	21

Šis modelis parengtas įgyvendinant projektą „Karštosios linijos 116 000 integravimas į Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos sistemą“, kurį finansuoja Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa. Pagrindinis šios programos tikslas – kovoti su visomis smurto prieš vaikus formomis ir vykdyti jų prevenciją. Siekdama įgyvendinti minėtą tikslą Lietuvos nevyriausybinių organizacijų Dingusių žmonių šeimų paramos centras vykdo karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, integravimo į Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos sistemą projektą.

Šio leidinio tikslas – pateikti siūlymus dėl tarptautinės karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, integravimo į bendrąją Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos sistemą, siekiant tinkamo prevencijos užtikrinimo ir įvairių institucijų bendradarbiavimo dingus vaikui gerinimo. Jis bus naudingas visoms suinteresuotoms grupėms, tiesiogiai susijusioms ir dirbančioms su vaikais.

Kiekvienas vaikas turi augti saugioje geriausiu jo poreikius atitinkančioje aplinkoje. Deja, beveik kiekvieną dieną pranešama apie dingusius, pabėgusius, pagrobtus ar nežinia kur esančius vaikus. Neretai vaikai bėga iš namų dėl įvairių ten jiems kylančių sunkumų. Kuo dažniau jie bėga, tuo mažiau jų paieška tesirūpina kompetentingos institucijos. Kuo ilgiau nepavyksta vaiko surasti, tuo pažeidžiamesnis jis būna. Toks vaikas gali tapti prekybos žmonėmis, seksualinio ar kitokio išnaudojimo auka¹. Taigi ši problema kompleksinė. Lietuvoje iki šiol nėra vieningo sąvokos „dingęs vaikas“ apibrėžimo, pasigendama glaudaus komandinio tarpinstitucinio bendradarbiavimo tarp vaiko teisių apsaugos skyrių, socialinių darbuotojų, ugdymo įstaigų ir teisėsaugos institucijų.

Šiuo metu Lietuvoje veikiančios karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, specialistai teikia pagalbą ir paramą tėvams, globėjams, kitiems vaiko artimiesiems ir susijusiems asmenims vaiko dingimo atveju, taip pat patiems pasiklydusiems ir pabėgusiems vaikams. Jie bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis, bet iš Bendrojo pagalbos skambučių centro gauna informaciją apie dingusius, pabėgusius, pasiklydusius, neteisėtai vieno iš tėvų išvežtus vaikus, taip pat ir dingusius nelydimus migrantus nepilnamečius **tik** jei infomacija pranešta numeriu 116 000. O pranešimai, gaunami numeriu 112, linijos 116 000 specialistams lieka jiems nežinomi. Tai skatina teigti, jog šiuo metu valstybės požiūris į karštosios linijos 116 000

veiklą yra daugiau formalus, tai yra nors Europos Sąjungos direktyvos ir vykdomos, tačiau nesiekiami veiksmingai panaudoti šios linijos galimybių organizuojant ir vykdamas dingusių vaikų paiešką.

Valstybėje turi veikti efektyvi holistinė vaiko teisių apsaugos sistema. Nepriklausomai nuo to, koks vaikas dingio ar pabėgo, jam turi būti taikomos vienodos apsaugos ir pagalbos priemonės. Visų institucijų, veikiančių vaiko teisių apsaugos srityje, pareiga – padėti surasti dingusį vaiką, o suradus – suteikti jam ir jo šeimai reikiamą pagalbą, taip pat siekti, kad būtų tinkamai įgyvendinama kiekvieno vaiko teisė į saugią vaikystę.

Pagrindinės tekste vartojamos sąvokos

Dingęs vaikas – tai vaikas, kurio tėvai, įstatyminiai atstovai, nežino jo buvimo vietos, nes jis pabėgo, buvo pagrobtas, vieno iš tėvų neteisėtai išvežtas, dingio iš globos institucijos, pabėgėlių priėmimo centro, pasiklydo ar dėl kitokių nežinomų priežasčių jo buvimo vieta nežinoma.

Pabėgęs vaikas – tai vaikas, kuris pasišalino iš savo gyvenamosios vietos be įstatyminio atstovo žinios ir kurio buvimo vieta nežinoma.

Pagrobtas vaikas – tai vaikas, kurį iš vaikų įstaigos arba asmens, pas kurį **vaikas teisėtai** gyveno, pagrobė tretieji asmenys arba tėvas, motina ar artimas giminaitis, su kuriuo vaikas negyveno.

Neteisėtai vieno iš tėvų išvežtas ir (ar) laikomas vaikas – tai vaikas, kurį vienas iš tėvų, paprastai tas, su kuriuo vaikas gyvena, išveža į kitą valstybę ir laiko be antrojo, turinčio globos teises, sutikimo.

Pasiklydęs, dėl susižeidimo ar kitos priežasties dingęs vaikas – tai vaikas, kuris dingsta be jokios akivaizdžios priežasties arba susižeidžia ir todėl randamas ne iš karto arba kurio dingimo priežastis neaiški.

Dingęs nelydimas nepilnametis užsienietis – tai nepilnametis, kuris atvyksta į Lietuvos Respubliką be tėvų ar kitų teisėtų atstovų, arba kuris, atvykęs į Lietuvos Respubliką, lieka be jų tol, kol teisėti asmenys pradeda juo veiksmingai rūpintis, taip pat dingęs ar pabėgęs iš Pabėgėlių priėmimo centro.

Socialinės rizikos vaikas – tai vaikas iki 18 metų, kuris vaikatauja, elgetauja, nelanko mokyklos ar turi elgesio problemų mokykloje, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą,

¹ <http://missingchildreurope.eu/whychildrengomissing>

jau patyręs (ar dėl realios grėsmės galintis patirti) psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir kurio galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime dėl šių priežasčių yra ribotos.

Vaiko gerovė suprantama, kaip sąlygų, suteikiančių vaikui galimybes gyventi visavertį gyvenimą, sudarymas, jo teisės į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą visuomenės gyvenime užtikrinimas.

Karštoji linija 116 000, skirta pranešimams apie dingusius vaikus – tai tarptautinis Europos Komisijos rezervuotas suderintų socialinių paslaugų numeris, kuriuo galima pranešti apie dingusius vaikus. Specializuota linija, nukreipta į paslaugos teikimą asmenims, esantiems konkrečioje kritinėje situacijoje. Jos veikla apima:

- skambučių apie dingusius vaikus priėmimą;
- konsultacijas tėvams dėl galimų veiksmų;
- išklauso paslaugą, emocinę paramą tėvams;
- pagalbą atliekant tyrimą dėl be žinios dingusio vaiko;
- skambučių priėmimą iš vaikų, kurie pasiklydo, pasimetė nuo tėvų ar pan., pagalbą jiems;
- informacijos apie dingusiu paskelbtą vaiką priėmimą iš visuomenės narių;
- tarptautinio dingimo atvejais tarpininkavimą ir bendradarbiavimą su kitų šalių karštosiomis linijomis 116 000 ir įspėjimo apie dingusius vaikus sistema „Amber Alert Europe“.

Karštosios linijos 116 000 paslaugos teikiamos visą parą 7 dienas per savaitę penkiais vaikų dingimo atvejais:

1. vaikui pabėgus iš namų arba globos įstaigos;
2. vaikui pasimetus ar pasiklydus;
3. vaiko pagrobimo atveju, kai pagrobėjas – vienas iš tėvų;
4. vaiko pagrobimo atveju, kai pagrobėjas – trečiasis asmuo;
5. kai nelydimi nepilnamečiai užsienietis iš trečiųjų šalių.

Įspėjimo apie dingusius vaikus sistema „Amber Alert“ (toliau tekste – „Amber Alert“ sistema) pasitelkiama, kai iškyla reali ar tikėtina grėsmė dingusio vaiko gyvybei ir sveikatai. Tokiu atveju policija skelbia visuotinę vaiko paiešką per šią sistemą.

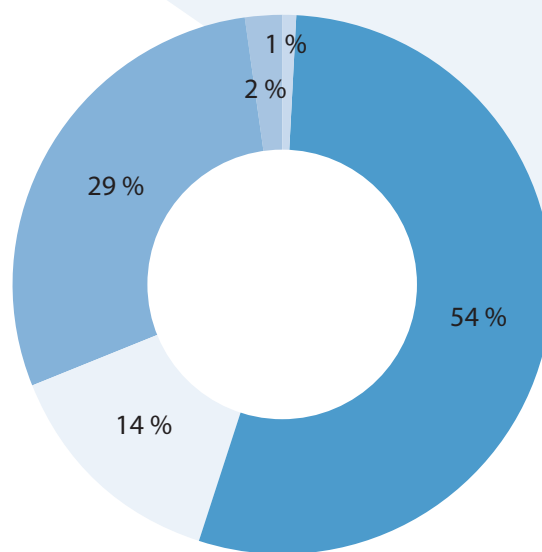
ESAMOS PADĖTIES ANALIZĖ

Tarptautinės organizacijos „Dingę Europos vaikai“ (angl. *Missing Children Europe*) duomenimis, Europos

Sąjungoje kas dvi minutes gaunamas pranešimas apie dingusį vaiką. Karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, veikia 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse. Skambindami nemokamu numeriu 116 000 vaikai ir jų šeimos nariai gauna nemokamą skubią profesionalią emocinę, psichologinę, socialinę, teisinę ir administracinę pagalbą.

Tarptautinės organizacijos „Dingę Europos vaikai“ veiklos ataskaitos duomenimis, 2015 metais 27 Europos karštosios linijos 116 000 sulaukė **209 841** skambučio apie dingusius vaikus².

Dingę vaikai

- Pabėgę vaikai
- Pasimantę, dėl susižeidimo ar kitos priežasties dingę vaikai
- Vieno iš tėvų pagrobti vaikai
- Dingę, nelydimi nepilnamečiai
- Trečiųjų asmenų pagrobti vaikai

Remiantis statistiniais duomenimis galima teigti, jog dažniausiai pasitaikanti vaiko dingimo priežastis – **pabėgimas** iš gyvenamosios aplinkos (namų, globos institucijos, pabėgėlių priėmimo centro) dėl konfliktų su tėvais, draugais, aplinkiniais, nesaugios, vaiko poreikių neatitinkančios aplinkos, galimų jo teisių pažeidimų, išnaudojimo, smurtavimo prieš jį ir pan. Kartais vaiko sprendimui bėgti turi įtakos draugai ar kiti asmenys (verbuotojai). Pabėgusių vaikų amžiaus vidurkis –

² Figures and trends 2015, from hotline for missing children and cross-border family mediators, <http://missingchildreurope.eu/Portals/0/Docs/Annual%20and%20Data%20reports/Missing%20Children%20Europe%20figures%20and%20trends%202015.pdf>.

15 metų, tai yra dažniausiai bėga paaugliai. Šių vaikų paieška trunka palyginus neilgai, tai yra maždaug per savaitę jie surandami arba atsiranda patys. Apie 20 proc. vaikų pabėgo daugiau nei vieną kartą.

BLOGOJI PRAKTIKA:

Dešimtmetis nuolat bėgdavo iš namų. Apie tai žinojo ir policijos pareigūnai, ir socialiniai darbuotojai, ir mokykla, ir bendruomenė. Surastas vaikas būdavo gražinamas į savo gyvenamąją vietą. Ilgą laiką niekas nesiaiškino tikrųjų vaiko bėgimo priežasčių. Vaikui buvo primesta „probleminio elgesio“ etiketė. Tačiau vėlesni įvykiai parodė, kad namuose jam būdavo taikomos fizinės bausmės, smurtaujama prieš jį. Nei vaikui, nei šeimai nebuvo laiku suteikta pagalba.

Šiuo metu Lietuvoje nėra vieningos statistinės informacijos apie linkusius bėgti vaikus. Ne kartą spaudoje viešai nagrinėti konkretūs atvejai rodo, kad vaikai bėga iš namų, globos institucijų, socializacijos centrų **dėl kažko** arba **nuo kažko**. Tai gali būti nepriežiūra, smurtas, prievarta, konfliktai namuose, mokykloje, globos įstaigoje. Kartais vaikų pabėgimas iš namų gali būti susijęs ir su *verbavimu*, siekiant juos išnaudoti, įtraukti į prekybą žmonėmis. Pabėgusiam vaikui kyla grėsmė susidurti su įvairiomis rizikomis: pradedant neturėjimu kur nakvoti, lankymusi nesaugiose vietose, baigiant išnaudojimu, įtraukimu į įvairias nusikalstamas veikas. Pabėgęs vaikas nelanko mokyklos, blogėja jo santykiai su aplinkiniais, prarandamas jų pasitikėjimas. Vaiko bėgimas iš savo gyvenamosios aplinkos – problema, kuri glaudžiai susijusi su vaiko socialine gerove ir jo teisių apsauga. Siekiant užkirsti kelią galimam pabėgimui reikia skirti didelį dėmesį prevencijai, pabėgimo priežasčių analizei, vaiko poreikių paisymui ir reikiamų paslaugų bei pagalbos teikimui laiku. Deja, tenka pripažinti, kad Lietuvoje vaikas, bėgantis iš savo gyvenamosios aplinkos, neretai laikomas „sunkiū“, „probleminiu“, „mėgstančiu laisvą gyvenimo būdą“. Rengiant šiuos siūlymus buvo konsultuojamasi ir bendraujama su įvairių susijusių kompetentingų institucijų specialistais. Pokalbiai su savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių specialistais parodė, kad pabėgus vaikui, kuris gyvena šeimoje, minėti specialistai negauna apie tai informacijos nei iš tėvų, nei iš policijos pareigūnų. Taip pat nesužino ir apie surastus ar sugrįžusius vaikus. Rezonansiniais atvejais informacija juos pasiekia iš visuomenės informavimo priemonių. Esant tokiai padėčiai, radus dingusį vaiką ar jam pačiam sugrįžus į savo gyvenamąją vietą, dažniausiai apsiribojama jo nubaudimu, tai yra tam tikrų minimalių ar vidutinių priežiūros priemonių taikymu. Taigi, užuot aiškinusis ir analizavus vaiko

pabėgimo priežastis ir buvimo vietas pabėgus, teikus jam ir jo šeimai ar globėjams reikiamą pagalbą ir paslaugas, pasirenkama paprasčiausia priemonė – „kalto“ vaiko nubaudimas. Todėl vaikai bėga pakartotinai.

GEROJI PRAKTIKA:

Jungtinėje Karalystėje suradus dingusį vaiką ar jam grįžus pačiam, organizuojamas pokalbis su vaiku, kurio metu siekiama detaliai išsiaiškinti vaiko pabėgimo priežastis, kas turėjo įtakos jo sprendimui, kur ir pas ką jis bėgo, kur ir kaip leido laiką, kas galėtų padėti pakeisti susidariusią padėtį. Vaiką apklausia kvalifikuoti profesionalai.

Išanalizavus konkrečius vaikų dingimo atvejus galima teigti, kad nors šiuo metu pabėgus vaikui Vyriausiasis policijos komisiariatas ir vykdo jo paiešką, tačiau nėra aiškiai apibrėžtos tvarkos, kaip ir kada apie tai turi būti informuojami vaiko teisių apsaugos skyriai ir socialiniai darbuotojai. Kaip jau buvo minėta, jeigu apie dingusį vaiką pranešama ne numeriu 116 000, o numeriu 112, Dingusių žmonių šeimų paramos centras šios informacijos negauna. O jeigu suradus vaiką nėra akivaizdžių smurto prieš jį požymių, jis paprasčiausiai gražinamas įstatyminiams atstovams, nesiaiškinant priežasčių, kurios lėmė vaiko pabėgimą. Todėl manytina, kad siekiant platesnės apimties ir efektyvesnės pagalbos vaikui sistemos, būtina užtikrinti ne tik Vidaus reikalų ministerijos ir jai pavaldžių institucijų, bet taip pat Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo ministerijų ir joms pavaldžių kompetentingų institucijų aktyvų dalyvavimą.

Vieno iš tėvų neteisėtai išvežtas (pagrobtas) vaikas. Europos Sąjungoje kasmet išsituokia apie 130 000 porų. Kilus ginčams ir konfliktams tarp tėvų (skyrbybų, vaiko gyvenamosios vietos, globos klausimais), vienas iš tėvų be kito sutikimo išveža vaiką iš valstybės, kurioje jis iki šiol gyvena. Išvežamų vaikų amžiaus vidurkis – apie penkeri metai ³. Tokių vaikų paieška gali užtrukti ilgiau, tačiau net ir juos suradus konfliktas neišnyksta. Tad tarptautinė organizacija „Dingę Europos vaikai“ ragina skirti didelį dėmesį šių atvejų prevencijai ir tarptautinės mediacijos paslaugoms, tai yra stengtis padėti tėvams susitarti taikiai ir rasti geriausią jų vaiko ir jų pačių interesus atitinkantį sprendimą.

³ Figures and Trends for missing children in 2015, <http://missing-childreneurope.eu/Portals/0/Docs/Annual%20and%20Data%20reports/Missing%20Children%20Europe%20figures%20and%20trends%202015.pdf> (žiūrėta 2016-10-02).

Linija yra tarptautinės organizacijos „Dingę Europos vaikai“ asocijuotoji narė. Minėta organizacija koordinuoja tarptautinių mediatorių tinklo veiklą. <http://crossbordermediator.eu/>

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM (toliau tekste – VTAJT prie SADM) yra pagrindinė institucija, tarpininkaujanti persiunčiant prašymus dėl neteisėto išvežimo. Nepaisant teisinio prašymo nagrinėjimo proceso, tas iš tėvų, kuris lieka be vaiko, neretai patiria skaudžių emocinių ir psichologinių išgyvenimų dėl prarastos galimybės bendrauti su vaiku, jį slegia tolydžio didėjantis pyktis, nusivylimas ir panašūs neigiami jausmai. Tokiais atvejais karštosios linijos specialistai galėtų suteikti jam psichologinę pagalbą ir bendradarbiauti vykdant vaiko paiešką. Kadangi Lietuvoje veikianti karštoji linija 160 000 priklauso tarptautiniam tokių pat linijų tinklui, vienijamam minėtos organizacijos „Dingę Europos vaikai“, jos specialistai galėtų tarpininkauti organizuojant tarptautinį elementą turinčios mediacijos paslaugas. Ši organizacija koordinuoja tarptautinių mediatorių tinklą, todėl Dingusių žmonių šeimų paramos centras galėtų tarpininkauti organizuojant mediaciją vaiko pagrobimo atveju⁴. Deja, VTAJT prie SADM retai nukreipia be vaiko likusį tėvą į minėtą centrą ar informuoja apie tokios paslaugos prieinamumą.

Dingę nelydimi nepilnametis užsieniečiai. Tai viena iš pažeidžiamiausių vaikų grupių, kadangi jai priklausantys nepilnamečiai keliauja be artimų suaugusių asmenų. Todėl šiems vaikams kyla reali grėsmė tapti išnaudojimo arba prekybos žmonėmis aukomis. Europos Sąjungos statistikos agentūros „Eurostat“ duomenimis, vien tik 2015 metais 88 265 nelydimi nepilnamečiai kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo Europos Sąjungos valstybėse⁵. Tačiau ne visi šie vaikai oficialiai prašo prieglobsčio, todėl tikslus jų skaičius nežinomas. Beveik pusė pabėgėlių priėmimo centruose apgyvendintų vaikų dingsta per pirmąsias 48 valandas. Tenka pripažinti, kad šių vaikų paieškai skiriamas mažesnis prioritetas ir dėmesys nei kitoms dingusių vaikų grupėms.

VTAJT prie SADM 2015 metų duomenimis, vadovaujantis Lietuvos Respublikoje nustatytų nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie nėra prieglobsčio prašytojai, amžiaus nustatymo, apgyvendinimo ir kitų procedūrinių veiksmų ir paslaugų jiems teikimo tvarkos aprašo, kuris patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo, vidaus reikalų, taip pat sveikatos apsaugos ministrų 2014 metų balandžio 23 dienos įsakymu Nr. A1-229/1V-491/V-491,

nustatyta tvarka buvo gauta informacija apie 32 išaiškintus nelydimus nepilnamečius užsieniečius, kurie keliavo vieni ar grupėse, nelydimi atstovų pagal įstatymą ir neturėdami vizos, suteikiančios teisę atvykti į Europos Sąjungą. Šie nepilnamečiai buvo apgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centre (toliau tekste – PPC). Netrukus po apgyvendinimo 29 nepilnamečiai užsieniečiai savavališkai pasišalino iš PPC. 4 iš jų buvo sugrąžinti į minėtą įstaigą, bet netrukus 2 vėl pasišalino. 2014 metais iš 65 nelydimų nepilnamečių užsieniečių, kurie buvo apgyvendinti PPC, savavališkai pasišalino 57. Taigi galima daryti išvadą, kad nustatytiems nelydimiems nepilnamečiams užsieniečiams, Lietuvos Respublika nėra kelionės tikslo (laikinais apsilankyti, mokytis, apsistoti ir pan.) šalis. Iš pateiktų apklausų protokolų matyti, jog dažniausia šie nepilnamečiai keliauja į Lenkiją, Vokietiją ar Jungtinę Karalystę pas artimus giminaičius ar darbo tikslais, siekdami pagerinti šeimos gerovę, aplinką⁶. Karštosios linijos specialistai iki šiol negavo informacijos nei apie vieną iš PPC dingusį nepilnametį migrantą. O juk reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad jie bendradarbiauja su kolegomis iš kitų valstybių karštųjų linijų, kad sukurtas efektyvus tarptautinis informavimo apie dingusius vaikus tinklas. Deja, Lietuvoje šia galimybe nepasinaudojama. Efektyvi prevencijos ir pagalbos šiems vaikams priemonė būtų kuo ankstesnis informacijos apie karštosios linijos 160 000 veiklą ir jos siūlomą pagalbą suteikimas. Tikėtina, kad vaikas, pabėgęs iš PPC ir atsidūręs sudėtingoje, grėsmę keliančioje padėtyje, galėtų bandyti susisiekti su minėtos tarnybos specialistais ir paprašyti pagalbos. Šiuo atveju taip pat būtinas aktyvesnis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsitraukimas ir dalyvavimas.

Pagrobti vaikai. Šiuo atveju vaikai dažniausiai grobiami išnaudojimo ar prekybos organais tikslais. Tokio pagrobimo pasekmės esti itin skaudžios, kartais netgi mirtis.

Pasimetę ar susižeidę vaikai. Pasitaiko, kad atostogų ar kelionių metu vaikai pasimeta arba dingsta be aiškios priežasties. Šių vaikų amžiaus vidurkis – apie 15 metų.

Daugelyje valstybių vaiko paieškai pasitelkiama „Ambert Alert“ sistema. Tokiu būdu siekiama kuo skubiau pasinaudoti tokiomis dingusio vaiko paieškos priemonėmis kaip visuomenės įtraukimas, įvairių susijusių kompanijų (teikiančių transporto, pervežimo ir panašias paslaugas) dėmesio atkreipimas, išplatinus informaciją apie dingusį vaiką, pateikus jo nuotrauką spaudoje, socialiniuose tinkluose.

Patirtis rodo, kad skubus reagavimas, „sekimas karštais pėdsakais“ didina galimybes surasti vaiką.

⁴ <http://crossbordermediator.eu/>

⁵ <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7244677/3-02052016-AP-EN.pdf>

⁶ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM 2015 m. veiklos ataskaita, 85 psl., http://vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf

Kai jis susižeidžia, kai iškyla pavojus jo sveikatai ir gyvybei, jam nedelsiant suteikiama būtinoji pagalba, nepriklausomai nuo jo kilmės, pilietybės, amžiaus, lyties ir pan. Tai padeda medikams skubiai įvertinti riziką ir didina galimybes išgelbėti vaiko gyvybę. Kai dingus vaikui esama realios grėsmės jo sveikatai ir gyvybei, taip pat būtina reaguoti. Tokiais atvejais svarbi kiekviena minutė ir būtina imtis neatidėliotinų veiksmų. Siekiant užtikrinti skubią ir plačiai organizuojamą vaiko paiešką, 17 valstybių įdiegta „Ambert alert“ sistema. Kaip rodo šių valstybių (Belgija, Čekija, Prancūzija, Graikija, Airija, Nyderlandai, Lenkija, Jungtinė Karalystė ir kt.) patirtis, minėta sistema padeda teisėsaugos institucijoms skubiai įvertinti galimą grėsmę, taip pat veiksmingai pasinaudoti šiuolaikinių technologijų teikiamomis galimybėmis ir visuomenės pagalba organizuojant ir vykdant paiešką. Tačiau šis paieškos įrankis gali būti naudojamas ne visais atvejais, o kai iškyla reali grėsmė vaiko sveikatai ar gyvybei, kai dingsta mažametis vaikas ir pan. Informacija apie dingusį vaiką sistemingai platinama ir viešinama per nacionalinį transliuotoją, viešajame transporte, reklaminiuose stenduose, informacinėse greitkelių lentose, per *Google* navigacijos aplikacijas, *Facebook* ir kituose socialiniuose tinkluose⁷. Radus vaiką, informacija apie jo paiešką išimama.

GEROJI PATIRTIS.

Nyderlanduose „Ambert Alert“ sistemos įdiegimą iniciavo Teisingumo ministerija. Ši sistema sudaro galimybę pasiekti 12 milijonų gyventojų, įvairiais organizacijomis ir įmonėmis. Jos veiklą organizuoja Danijos Nacionalinės policijos Dingusių žmonių biuras. Per metus sistema pasinaudojama 3–4 kartus. 75 proc. atvejų paieška buvo sėkminga.

Aptariamos priemonės veiksmingumą patvirtina ir neformali praktika Lietuvoje. Pastaruoju metu mūsų šalyje vis labiau plinta dalijimasis informacija apie dingusį vaiką įvairiuose socialiniuose tinkluose. Tai padeda greičiau nustatyti galimą vaiko buvimo vietą ir imtis priemonių jo gerovei apsaugoti. Kol kas Lietuvoje „Amber Alert“ sistema neįdiegta, tačiau atsižvelgiant į esamą neformalią informacijos apie dingusį vaiką platinimo socialiniuose tinkluose praktiką, į aktyvų visuomenės įsitraukimą ir pagalbą ieškant dingusių vaikų, taip pat žiniasklaidos dėmesį ir pagalbą, siūlytina apsvastyti šios sistemos įdiegimą. Mat aiškiai apibrėžti kriterijai, kada ir kaip reikėtų skelbti visuotinę vaiko paiešką, kokių veiksmų imtis, ir nuosekli sistema padėtų teisėsaugos institucijų pareigūnams panaudoti visas įmanomas ir būtinas priemones organizuojant ir vykdant dingusio vaiko paiešką.

⁷ <https://www.amberalert.eu/projects/creating-amber-alerts>

Nepaisant Europos Sąjungos pastangų stiprinti ir efektyvinti dingusių vaikų paieškos sistemą, palyginus 2014 ir 2015 metų duomenis, pastebimas surastų vaikų skaičiaus mažėjimas. Jeigu 2014 metais buvo surasta 67 proc. vaikų, apie kurių dingimą buvo pranešta, tai 2015 metais – tik 46 proc.

Kaip jau buvo minėta, Europoje dėl vienokių ar kitokių priežasčių nuolat dingsta vaikai. 2013 metais Europos Sąjungos paskelbtame tyrime nurodoma, kad kiekvienas metais Europos Sąjungoje kompetentingos institucijos gauna pranešimus apie 250 000 vaikų dingimą⁸. Minėtas tyrimas taip pat parodė, kad iki šiol nesukurta vieninga duomenų apie dingusius vaikus rinkimo ir identifikavimo sistema, nors duomenų rinkimas ir analizė padeda nustatyti vaikų dingimo atvejus, rizikos veiksnius ir parengti gerosios praktikos vadovus, siekiant glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, kuris apimtų:

- dingusių vaikų problemos masto suvokimą;
- prevenciją ir tinkamą reagavimą dingus vaikui;
- pagalbos surastam vaiką organizavimą ir specialistų mokymus;
- karštosios linijos 116 000 integravimas į bendrąją vaiko teisių apsaugos sistemą.

Įvertinti esamą padėtį ir aptariamos problemos mastą gana sudėtinga. Lietuvoje pasigendama ne tik glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, bet ir išsamios, vieningos statistinės informacijos apie dingusius vaikus. Šiuo metu duomenys apie pradėtus ikiteisminius tyrimus dėl dingusių vaikų kaupiami VRM sistemoje. Informatikos ir ryšių departamentas teikia informaciją apie dingusius žmones, įskaitant vaikus. Minėtų institucijų duomenimis, 2015 metais Lietuvoje buvo paskelbti dingusiais 2048 vaikai. Per 2014 metus oficialiais duomenimis Lietuvoje dingo 2802 žmonės, iš jų 1684 nepilnamečiai, kurie sudarė daugiau nei 60 proc. visų dingusiųjų. Tačiau jeigu vaikas linkęs bėgti iš namų ir dingsta ne pirmą kartą, pradėti ikiteisminį tyrimą ir skelbti vaiko paiešką neskubama. Taigi, esama statistinė informacija neatskleidžia realios padėties ir problemos masto. Švietimo ir mokslo ministerijos duomenų bazėje pateikiama informacija apie mokyklos nelankančius vaikus. Kadangi tikslų duomenų apie šiuos vaikus ir galimas nelankymo priežastis nenurodoma, galima numanyti, kad dalis iš jų kartu su savo tėvais yra išvykę gyventi į užsienio valstybę ir nedeklaravę išvykimo. Tačiau tikėtina, kad dalis vaikų mokyklos nelanko ir dėl to, kad yra pabėgę iš namų.

Lietuvoje karštoji linija 116 000, skirta pranešimams

⁸ http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/missing_children_study_2013_en.pdf

apie dingusius vaikus, buvo pradėta diegti 2012 metais. O minėtų metų liepos 13 dieną Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba suteikė nevyriausybinei organizacijai Dingusių žmonių šeimos paramos centras leidimą Nr. 1V-856 naudoti vieningą Europos Sąjungoje karštosios linijos, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, telefono numerį 116 000. O tų pačių metų rugsėjį Valstybės duomenų apsaugos inspekcija priėmė sprendimą leisti nevyriausybinei organizacijai Dingusių žmonių paramos centras atlikti asmens duomenų tvarkymo veiksmus.

Siekiant užtikrinti sklandų ir efektyvų karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus (toliau tekste – Linijos) darbą, nevyriausybine organizacija Dingusių žmonių šeimos paramos centras inicijavo šią bendradarbiavimo sutarčių pasirašymą:

- 2013-10-17 bendradarbiavimo sutarties su Bendruoju pagalbos centru;
- 2014-02-21 bendradarbiavimo sutarties su Policijos departamentu prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos;
- 2014-09-11 bendradarbiavimo sutarties su Pabėgėlių priėmimo centru;
- 2014-09-26 bendradarbiavimo sutarties su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM.

Aktyviai bendradarbiaujant su VRM buvo siekiama rasti optimaliausią ir kuo ekonomiškesnį sprendimą dėl galimo Linijos veiklos modelio. Įvertinus visas galimybes, buvo priimtas sprendimas nukreipti Linijos skambučius į Bendrąjį pagalbos centrą. Centro operatoriams buvo surengti specialūs mokymai, paruoštos metodinės rekomendacijos. Linija pradėjo veikti nuo 2014 metų vasario 10 dienos. Tačiau Linijos integravimą į bendrąją dingusio vaiko paieškos sistemą galima laikyti tik daliniu. Mat, kaip jau buvo minėta, Linijos specialistai gauna informaciją tik apie tuos dingusius vaikus, apie kuriuos pranešama skambinant numeriu 116 000, o skambučiai numeriu 112 Linijos specialistams lieka nežinomi, todėl jie praranda galimybę padėti šeimoms, taip pat bendradarbiauti su kitomis atsakingomis institucijomis organizuojant ir vykdant dingusio vaiko paiešką. Toks skambučių dalijimas mažina paieškos sistemos veiksmingumą. Nė vienas vaikas negali būti diskriminuojamas. Kiekvienu vaiko dingimo atveju turi būti taikomos ir panaudojamos vienodos paieškos galimybės, pasirenkami veiksmingi pagalbos šeimai ir artimiesiems būdai. Todėl būtina peržiūrėti esamą praktiką ir numatyti, kad Linijos specialistams būtų teikiama informacija apie visus dingusius vaikus, nepaisant to, koku telefono numeriu gautas pranešimas.

Siekiant gerinti pagalbos vaikui ir šeimai mechanizmą, taip pat užtikrinti vieningą statistinės informacijos apie dingusius vaikus tvarkymą, siūlytina VRM lygiu spręsti klausimą dėl galimybės Dingusių žmonių šeimų pagalbos centrui gauti informaciją apie visus dingusius vaikus suteikimo.

Linijos specialistai priima skambučius apie dingusius vaikus, teikia tėvams, globėjams ir kitiems su vaiku susijusiems asmenims išklauso paslaugą, emocinę paramą, konsultacijas dėl galimų veiksmų, pagalbą atliekant ikiteisminį tyrimą dėl vaiko dingimo, taip pat priima skambučius iš vaikų, kurie pasiklydo, pasimetė nuo tėvų ar pan., ir teikia šiems vaikams psichologinę pagalbą, konsultacijas. Be to, priima informaciją apie dingusiu paskelbtą vaiką iš visuomenės narių, o vaiko tarptautinio dingimo atvejais tarpininkauja ir bendradarbiauja su kitų šalių karštosiomis linijomis 116 000.

Linija nuolat tobulina savo darbą, organizuoja mokymus, įvairius šviečiamuosius ir informacinius renginius. 2016 metais tarptautinė organizacija „Dingę Europos vaikai“ atliko Linijos veiklos auditą. Audito išvadoje pažymima, kad nepaisant finansinių sunkumų ir vyriausybinių institucijų finansinės paramos stokos, tarnybos teikiamos paslaugos ir specialistų kvalifikacija yra aukštos kokybės, kad stengiamasi visokeriopa užtikrinti efektyvų Linijos darbą.

Nuo 2014 metų vasario 1 dienos iki 2014 metų gruodžio 31 dienos Linija sulaukė 975 skambučių dėl dingusių vaikų. 2015 metais buvo gauti 388 skambučiai, o 2016 m. – 396 skambučiai.

Kadangi, kaip jau ne sykį minėta, Linijos specialistus pasiekia informacija **ne apie visus** dingusius vaikus, tuo galima paaiškinti palyginti nedidelį gaunamų skambučių ir kreipimosi atvejų skaičių. Be to, tai rodo formalų požiūrį į Linijos veiklą ir nepakankamą teisinį reguliavimą. Minėtos aplinkybės sunkina tinkamą Linijos integravimą į bendrąją vaiko teisių apsaugos sistemą ir sudaro kliūtis bendradarbiavimui su kitomis susijusiomis institucijomis, taip pat sudaro kliūtis Linijos veiklos finansavimui.

Šiuo metu pagrindiniai Linijos finansavimo šaltiniai yra VRM ir SADM programinis finansavimas ir Europos Komisijos projektinis finansavimas per Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą. Siekdama padėti tinkamai įgyvendinti Direktyvą 2009/136/EB, Europos Komisija skelbė konkursus, skirtus padėti valstybėms narėms įdiegti ir integruoti karštąsias linijas. Tačiau pastaruoju metu Europos Komisija atkreipia valstybių narių dėmesį į tai, kad pačios valstybės narės turi aktyviau prisidėti prie tinkamo Linijos veiklos organizavimo, taip pat užtikrinti tinkamą Linijos integravimą į vaiko teisių apsaugos sistemą. Būtinai didesnis Socialinės apsaugos ir darbo, taip pat Švietimo

ir mokslo ministerijos įsitraukimas ir prisidėjimas prie Linijos veiklos gerinimo ir plėtros.

Vaikų dingimas – kompleksinė problema, reikalaujanti glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, orientuoto į konkretaus vaiko poreikius. Vaiko dingimas, ypač pabėgimas – tai dažniausiai nesuveikusios arba netinkamai suveikusios vaiko teisių apsaugos sistemos pasekmė. Paprastai šie atvejai būna glaudžiai susiję su vaiko psichine, emocine ir fizine gerove, šeimos, bendruomenės aplinka ir pan. Vaikų dingimo rizika išauga, kai nesugebama laiku ir tinkamai reaguoti į vaiko poreikius ir juos tenkinti.

Siekiant užkirsti kelią galimiems vaiko dingimo atvejams, būtina užtikrinti integruotą vaiko teisių apsaugos sistemos veikimą. Šiuo metu Lietuvoje dingus vaikui pagrindines paieškos funkcijas atlieka ir tyrimą vykdo **teisėsaugos institucijos**. Tačiau net suradus ir grąžinus vaiką įstatyminiams atstovams ar globėjams, priežastys, kurios lėmė vaiko pabėgimą, nepašalinamos. Todėl tikėtina, kad bėgimas iš gyvenamosios aplinkos ir toliau kartosis, įgaudamas sisteminių pobūdį.

Nemaža dalis vaikų, kurių dingimo priežastis – pabėgimas, gyvena globos namuose arba dėl vidutinės priežiūros priemonių taikymo – socializacijos centruose, o nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai – Pabėgėlių priėmimo centre. Deja, nėra bendros statistinės informacijos apie linkusius bėgti vaikus. Nei LR švietimo ir mokslo, nei LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijų duomenų bazėse neraskime nei minėtos informacijos, nei jos analizės, nenumatytas ir priemonių bei paslaugų paketas, kuris padėtų šalinti priežastis, lemiančias vaiko sprendimą bėgti.

Nepaisant Linijos specialistų pastangų, dauguma problemų taip ir lieka neišspręstos, nes:

- trūksta aiškaus teisinio reguliavimo;
- nėra bendro ir vieningo dingusių vaikų problemos vertinimo;
- nėra vieningo sąvokos „dingę vaikai“ apibrėžimo;
- stinga veiksmingo bendradarbiavimo tarp teisėsaugos, vaiko teisių apsaugą užtikrinančių, socialines paslaugas šeimai ir vaikui teikiančių, švietimo, ugdymo įstaigų, taip pat aktyvesnio bendradarbiavimo su karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, specialistais, įtraukiant juos į dingusių vaikų paiešką.

TEISINIS REGULIAVIMAS

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnis numato, kad valstybės dalyvės įsipareigoja teikti vaikui

tokią apsaugą ir globą, kokių reikia jo gerovei užtikrinti, ir imtis atitinkamų teisinių ir administracinių priemonių minėtam tikslui įgyvendinti. Nustatyti šie pagrindiniai efektyvios vaiko teisių apsaugos principai:

- Kiekvienas vaikas neginčijamai pripažįstamas teisių turėtoju. Nepriklausomai nuo lyties, amžiaus, rasės, odos spalvos, etninės, socialinės kilmės, kalbos, tikėjimo ir pan. vaiko teisės turi būti gerbiamos ir saugomos. Teisėmis grindžiamas požiūris į vaiko apsaugą įpareigoja imtis tiek prevencinių veiksmų apsaugoti vaiko teises, tiek reaguoti į vaiko teisių pažeidimus.
- Veiksminga, vaikui jautri, į jo poreikius orientuota ir jam prieinama apsaugos sistema.
- Aiškus, paprastas skundų, pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimus teikimo ir nagrinėjimo mechanizmas. Taip pat tinkama, prieinama pagalba ir karštųjų linijų veikla.
- Vaikų dalyvavimo ir tinkamo nuomonės išklauso užtikrinimas. Vaiko įtraukimas į sprendimų priėmimą ir išklauso pripažįstamas prioritetiniu dalyku, nepriklausomai nuo jo amžiaus, lyties, religijos ir t. t. Konvencijos 12 straipsnis numato valstybės pareigą: imtis teisinių, procesinių ir administracinių priemonių siekiant užtikrinti vaiko išklauso; atsižvelgti į vaiko nuomonę nepriklausomai nuo jo amžiaus, sudaryti galimybes vaikui išreikšti nuomonę laisvai be prievartos ar baimės, išklauso tyti vaiką tiesiogiai ar per atstovą visais susijusiais su juo klausimais.
- Visi vaikai turi turėti saugias, jų poreikius atitinkančias gyvenimo sąlygas. Joks vaikas negali likti be jo poreikius atitinkančios globos ir tinkamo atstovavimo.
- Turi veikti efektyvi vaiko teisių apsaugos pažeidimo prevencijos sistema, kurią sudaro aiškus teisinis reguliavimas, draudžiantis smurtą prieš vaikus; vaiko teisių apsaugos priemonių skatinimas; vaikų, tėvų, plačios visuomenės švietimas; atskirties ir skurdo mažinimas; universalių socialinių paslaugų prieinamumas; duomenų rinkimas ir analizavimas.
- Paramos ir prieinamų paslaugų šeimai sistema.
- Kokybiška, efektyvi vaiko teisių apsaugos institucinė sistema: aiškus ir nedubliuojantis funkcijų pasiskirstymas, glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, kompetentingi ir tinkamai paruošti specialistai, kurie nuolat kelia kvalifikaciją. Teisės aktai turi aiškiai apibrėžti susijusių institucijų ir organizacijų funkcijas, nustatyti atsakomybės ribas, patvirtinti ir praktikoje taikyti stebėsenos ir vertinimo standartus. Siektina, kad organizacijose, institucijose ir įstaigose, tiesiogiai dirbančiose su vaikais, būtų patvirtinta ir veiktų vaiko apsaugos

politika, būtų nustatytas pranešimo apie galimus vaiko teisių pažeidimus mechanizmas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnis numato, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas, o valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad nepilnamečius vaikus gina įstatymai.

Baudžiamojo kodekso XXIII skyrius, užtikrindamas šias konstitucines nuostatas, nustato baudžiamąją atsakomybę už pavojingiausias veikas šeimos ir vaikų interesams: už vaiko pagrobimą, sukeitimą, pirkimą, pardavimą, palikimą, įtraukimą į nusikalstamą veiką, išnaudojimą pornografijai, piktnaudžiavimą tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis, vengimą išlaikyti vaiką.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme apibrėžtos pagrindinės vaiko teisės, laisvės ir pareigos, taip pat svarbiausiosios šių teisių ir laisvių apsaugos bei gynimo garantijos. Šis įstatymas taip pat reguliuoja pagrindines vaiko elgesio kontrolės ir atsakomybės sąlygas, nustato tėvų, kitų fizinių ir juridinių asmenų atsakomybę už vaiko teisių pažeidimus bendrąsias nuostatas, vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą ir jų veiklos teisinius pagrindus.

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo tikslas – sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus, taip pat visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir elgesio problemų turinčio vaiko socializacijai, ugdymui, švietimo ir kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą.

Dingusio vaiko problemos sprendimas reikalauja kompleksinio požiūrio ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo.

Valstybių narių vidinė tvarka ir sistema reaguojant ir teikiant pagalbą dingus vaikui panaši, tačiau iš užsienio atvykę piliečiai anksčiau dažnai nežinodavo, kur kreiptis pagalbos, nutikus tokiai nelaimėi. Todėl 2007 metų vasario 15 dieną Europos Komisija priėmė sprendimą, įpareigojantį valstybes nares rezervuoti šešiaženklį telefono ryšio numerį, prasidedančių skaitmenimis 116, intervalą socialinėms paslaugoms Europos Sąjungoje. 116 000 – pirmasis telefono numeris, kurį visos valstybės narės rezervavo karštajai linijai, skirtai pranešimams apie dingusius vaikus. Tai buvo viena pirmųjų praktinių priemonių, priimtų pagal Komisijos komunikatą „Dėl ES vaiko teisių strategijos kūrimo“. Vadovaujantis principu „tas pats numeris – ta pati paslauga“ buvo siekiama užtikrinti, kad ta pati paslauga būtų siejama su tuo pačiu numeriu visoje Europos Sąjungoje. Mat esant

vienodam karštosios linijos telefono numeriui, į nelaimę patekę vaikai ir tėvai gali lengviau gauti pagalbą ne tik savo valstybėje narėje, pavyzdžiui, jeigu vaikas dingo šeimai atostogaujant.

Matant nepakankamą Europos Sąjungos valstybių narių aktyvumą diegiant karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, numerį, 2009 metų lapkričio 25 dieną buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje⁹ ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo. Direktyvos 2009/136/EB 27 straipsnio a punktas numato, jog valstybės narės imasi visų įmanomų priemonių, siekdamos užtikrinti, kad piliečiams būtų suteikta prieiga naudotis paslauga, kuri skirta pranešti apie dingusius vaikus pagalbos telefono linija. Pagalbos telefono linijos telefono ryšio numeris – 116 000. Taigi, praėjus dešimtmečiui nuo 2007 metais Europos Komisijos priimto sprendimo rezervuoti 116 numerį vieningoms socialinėms paslaugoms¹⁰, jau 28 ES valstybėse narėse įdiegtos ir veikia karštosios linijos, teikiančios teises, socialines, psichologines ir administracinio pobūdžio paslaugas ir pagalbą dingus vaikui. Europos Komisijos komunikate 2010/10/17 Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (COM(2010)), pateikiama geriausia valstybių praktika ir nurodoma, kad tinkamai įgyvendinat direktyvos reikalavimus, turi pakakti vieno skambučio, kad jog vaikai ir tėvai galėtų gauti pagalbą visoje Europos Sąjungoje¹¹.

Skatinant karštųjų linijų veiklą siekiama, kad visose valstybėse narėse būtų užtikrinta **kokybiška paslauga**,

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB, 2009 m. lapkričio 25 d. iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0136&from=en>

¹⁰ Komisijos sprendimas 2007/116/EC 2007-02-15 dėl nacionalinio skaitmenimis „116“ prasidedančio numerių intervalo rezervavimo suderintų socialinių paslaugų suderintiems numeriams (pranešta dokumentu Nr. C(2007) 249), (2007/116/EB), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:-32007D0116&from=EN>

¹¹ 2010/10/17 Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui (COM(2010)), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0674&from=en>

tai yra kad tėvai ir vaikai galėtų tikėtis vienodos pagalbos, kur jie bebūtų. Paslauga turi būti teikiama valstybės narės kalba ir bent jau anglų kalba. Paslaugos teikėjo darbuotojai turi būti parengti atlikti jiems paskirtas užduotis, taip pat konkrečiai dirbti su vaikais, atsižvelgdami į jų amžių ir subrendimą. Tarpvalstybinės bylos turi būti perduotos atitinkamoms institucijoms. Užbaigus bylą, atitinkamais atvejais, turi būti imamasi tolesnių veiksmų: vaiko ir (arba) šeimos nukreipimo į kitas tarnybas ar organizacijas, galinčias jiems suteikti papildomą pagalbą.

SUSIJUSIŲ INSTITUCIJŲ FUNKCIJOS IR JŲ VAIDMUO DINGUS VAIKUI

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje įtvirtintas pamatinis vaiko teisių apsaugos principas – vaiko interesų viršenybė¹². Lietuvos Respublika „pripažįsta vaiko lygias teises su suaugusiais į apsaugą nuo smurto, gina vaiko teises ir nukentėjusiam vaikui garantuoja gynybą, įsipareigoja panaudoti kuo daugiau savo išteklių, prireikus ir tarptautinį bendradarbiavimą, kad konvencija būtų įgyvendinta“. Vaikai – viena pažeidžiamiausių visuomenės grupių, kurių teisių užtikrinimas reikalauja ypatingo dėmesio. Vaikas yra žmogus, turintis tokias pat teises kaip ir suaugęs asmuo, tik dėl jauno amžiaus, žinių, patirties stokos kai kurios jo teisės yra susiaurintos, o kai kurios praplėstos (teisė į globą ir pan.). Tėvai ar kiti įstatyminiai vaiko atstovai (globėjai, rūpintojai) yra atsakingi už vaiko poreikių tenkinimą, auklėjimą, saugumo užtikrinimą, tinkamą atstovavimą jo interesams. Valstybė turi suteikti šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, reikiamą apsaugą ir pagalbą, kad šeima galėtų prisiimti visas pareigas visuomenei. Konvencijos 4 straipsnis numato, kad Valstybės dalyvės imasi visų įmanomų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti. Ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms teisėms įgyvendinti valstybės dalyvės panaudoja kiek įmanoma daugiau išteklių, o prireikus ir tarptautinį bendradarbiavimą.

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas pabrėžia, kad šalys **turėtų stengtis stiprinti ir efektyvinti Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo koordinavimą** šalyje ir **užtikrinti sėkmingesnį atskirų institucijų, organizacijų ir tarnybų bendradarbiavimą**, taip pat glaudų **bendradarbiavimą su visuomene**.

¹² Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>

Įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas Lietuvoje priimti anksčiau minėti teisės aktai, suformuota vaiko teisių apsaugos institucijų sistema. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38–39 straipsniai numato, kad valstybė saugo ir globoja vaikystę, o vaikus gina įstatymas¹³. Vaiko teisių apsaugą Lietuvos Respublikoje užtikrina valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos ir visuomeninės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga¹⁴.

2003 metų vasario 6 dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 194 dėl vaiko teisių apsaugos valdymo srities priskyrimo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitų ministerijų kompetencijai 1 p. numatė, jog vaiko teisių apsaugos valdymo sritį priskiria Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai¹⁵. Minėtame nutarime nurodyta, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerija:

- **formuoja ir įgyvendina** vaiko teisių apsaugos **politiką**, kartu su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis užtikrina tinkamą vaiko teisių apsaugą;
- teisės aktų nustatyta tvarka **organizuoja** valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų **bendradarbiavimą** vaiko teisių apsaugos srityje;
- **kaupia, sistemina ir analizuoja** valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų pateiktą **informaciją** vaiko teisių apsaugos klausimais;
- **teikia** pagal kompetenciją valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms **metodinę paramą** vaiko teisių apsaugos klausimais;
- **koordinuoja ir rengia ataskaitas** apie tai, kaip Lietuvoje vykdomos ministerijos kompetencijai priskirtos tarptautinės sutartys vaiko teisių apsaugos klausimais, ir teikia jas tarptautinėms organizacijoms;
- kartu su Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija **rūpinasi paslaugų vaikams priinamumu**;
- **rengia ir vykdo** vaikų socialinę apsaugą tobulinančias **programas**.

Vyriausybės 2003 metų vasario 6 dienos nutarime Nr. 194 apibrėžiamos ir kitų ministerijų atsakomybės, susijusios su vaikų teisių apsauga, sritys:

¹³ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30), <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

¹⁴ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996-03-14, Nr. I-1234, 58 str. Valstybės žinios, 1996-04-12, Nr. 33-807, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397>

¹⁵ 2003 m. vasario 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 194 dėl vaiko teisių apsaugos valdymo srities priskyrimo socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir kitų ministerijų kompetencijai, Valstybės žinios, 2003-02-12, Nr. 15-611, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6617CD1958C0>

- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija atsakinga už vaiko teisių įgyvendinimą švietimo srityje, tad turi kaupti ir analizuoti duomenis vaikų užimtumo ir ugdymo klausimais; kartu su savivaldybių institucijomis spręsti mokyklos lankomumo, ikimokyklinio ugdymo, papildomo ugdymo, pedagoginės psichologinės pagalbos vaikams prieinamumo, švietimo paslaugų kokybės klausimus; įgyvendinti švietimo priemones, kurios apgintų vaikus nuo bet kokios formos smurto; koordinuoti socializacijos centrų veiklą¹⁶.
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija privalo užtikrinti kokybiškas sveikatos apsaugos paslaugas vaikams; rengti ir vykdyti programas, susijusias su vaikų sveikatos būklės gerinimu šalyje; kaupti, sisteminti ir analizuoti informaciją vaikų sveikatos klausimais; dalyvauti formuojant vaiko teisių apsaugos politiką ir įgyvendinti ją gyventojų sveikatinimo politikos srityje¹⁷.
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija dalyvauja formuojant vaiko teisių apsaugos politiką ir vykdo ją savo reguliavimo srityje – kaupia ir analizuoja duomenis apie vaikus ir jų atžvilgiu padarytus nusikaltimus, pagal kompetenciją – apie administracinius teisės pažeidimus; rengia ir įgyvendina programas vaikų nusikalstamumo, smurto prieš vaikus, prekybos vaikais ir kitais vaiko teisių pažeidimų prevencijos klausimais¹⁸.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tikslas – užtikrinti bendrosios vaiko teisių apsaugos sistemos funkcionavimą ir vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimą, siekiant apsaugoti kiekvieno vaiko teisę į šeimą ir jo teisėtus interesus; tobulinti vaiko teisių apsaugos sistemą valstybėje, įgyvendinti vaiko teisių apsaugos priemones pagal galiojančius teisės aktus (nacionalinius ir tarptautinius); skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje, rengti teisės aktus, susijusius su vaiko teisių apsaugos priemonių įgyvendinimu, koordinuoti savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą¹⁹.

¹⁶ 2003 m. vasario 6 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas Nr. 194 dėl vaiko teisių apsaugos valdymo srities priskyrimo socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir kitų ministerijų kompetencijai, Valstybės žinios, 2003-02-12, Nr. 15-611, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6617CD1958C0>

¹⁷ Ten pat

¹⁸ Ten pat

¹⁹ 2016 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 393 dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 m. spalio 20 d. nutarimo Nr. 1114 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo pakeitimo, TAR, 2016-04-27, Nr. 10495, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/35e01fe10c-4b11e687e0fbad81d55a7c?jfwid=96t6tjoe3>

Vaiko teisių apsauga yra valstybės perduota savivaldybėms funkcija, kurią savivaldybių teritorijoje pagal kompetenciją įgyvendina vaiko teisių apsaugos skyriai (tarnybos). Vienas svarbiausių savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriaus (tarnybos) (toliau tekste – VTAS) uždavinių – įstatymų ir kt. teisės aktų nustatyta tvarka atstovauti vaiko teisėms ir teisėtiems interesams ir ginti juos teisės aktų nustatyta tvarka. Greta kitų funkcijų VTAS yra atsakingas už metodinę pagalbą ir konsultacijų vaikams, tėvams (globėjams), specialistams vaiko teisių apsaugos, globos (rūpybos), įvaikinimo ir teisės pažeidimų prevencijos klausimais teikimą, kitokios veiklos, susijusios su atstovavimu vaiko teisėms, įgyvendinimu ir apsauga, vykdymą.

Kitos su vaiko gerove ir pagalbos šeimai teikimu susijusios institucijos savivaldybėse: socialinių paslaugų skyriai, socialinių paslaugų centrai, socialiniai darbuotojai, švietimo skyriai, ugdymo įstaigos, vaiko gerovės komisijos, šeimos tarybos, vietos bendruomenės ir pan. Siekiant padėti socialinės rizikos šeimai spręsti savo problemas, jai teikiamos socialinės paslaugos. Šias paslaugas teikia savivaldybių socialinės paramos centruose ar seniūnijose dirbantys socialiniai darbuotojai, įvairios nevyriausybinės organizacijos.

Taip pat Lietuvoje veikia vieninga Europos Sąjungoje Pagalbos vaikams linija 116 111, kurios veikla irgi glaudžiai susijusi su vaiko teisių apsauga, emocine ir psichologine pagalba vaikui. Šios linijos veiklą finansuoja SADM.

Vaikams, kurie linkę daryti nusikaltimus, žalą sau ir aplinkiniams, kurie nelanko mokyklos ir turi kitų elgesio problemų, skiriamos minimalios arba vidutinės priežiūros priemonės. Vaiko minimalios priežiūros priemonė – jam taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikui teikiama švietimo pagalba, dienos socialinė priežiūra ir kitos paslaugos, neatskiriant vaiko nuo šeimos. Minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės vaikui skiria jo nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybės administracijos direktorius pagal savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos siūlymą.

Prokurorai, besispecializuojantys nepilnamečių justicijos srityje, aktyviai dalyvauja įvairiose prevencinėse programose, siekdami tobulinti nepilnamečių justicijos sistemos institucijų bendradarbiavimą ir koordinuoti visų institucijų veiksmus, bendradarbiauja su Vaikų teisių apsaugos tarnybos darbuotojais, savivaldybių švietimo skyrių, seniūnijų darbuotojais, mokyklų vadovais ir socialiniais pedagogais. Siekiant, kad vaikui baudžiamajame procese būtų tinkamai atstovaujama, 2011 metų sausio 27 dieną buvo pasirašytas Generalinės prokuratūros, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos bendradarbiavimo susitarimas. Vadovaujantis minėtu susitarimu, rengiami koordinaciniai pasitarimai,

kuriuose sprendžiami vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo baudžiamajame procese klausimai. Teritorinių prokuratūrų prokurorai įeina į Savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijų sudėtį. Šių komisijų paskirtis – koordinuoti ugdymo, reabilitacijos, prevencijos ir kitų programų įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, taip pat institucijų tarpusavio bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą mokyklų vaiko gerovės komisijoms.

Policijos pareigūnai – organizuoja ir vykdo dingusio vaiko paiešką.

Nepaisant to, kad daug įvairių institucijų dalyvauja sprendžiant klausimus, susijusius su vaikų dingimo atvejų prevencija ir pagalbos bei paslaugų teikimu dingus vaikui, aiškaus teisinio reguliavimo, nuolatinio glaudaus **bendradarbiavimo ir dalijimosi informacija** tarp atskirų nacionalinių ir vietos institucijų iki šiol nėra, nes nepakankamai aiškiai apibrėžtos atsakomybės sritys, kompetencijos ir veiksmai, kurių turi būti imamasi.

Nėra nustatyta informacijos pateikimo Linijai ir Linijos veiksmy, atliekant dingusių vaiko paiešką ir keičiantis informacija, tvarka. Kaip jau buvo minėta, sudarytos bendradarbiavimo sutartys su Policijos departamentu prie VRM, BPC, PPC ir Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM. Bet visų šių sutarčių praktinis įgyvendinimas apsiriboja keitimusi formalia statistine informacija ir bendradarbiavimu organizuojant epizodinius renginius. Tai iš dalies rodo formalų valstybinių institucijų požiūrį į Linijos veiklą ir turimas galimybes. Daugelis savivaldybėse veikiančių institucijų ir įstaigų (policijos įstaigos, vaiko teisių skyriai, vaikų globos namai) išvis nesinaudoja Linijos teikiamomis paslaugomis, nes nėra nei teisės aktų, nei susitarimų, įpareigojančių jas tai daryti.

Manytina, kad esamas Linijos ir susijusių kompetentingų institucijų (išskyrus BPC) bendradarbiavimas yra formalus pobūdžio, nes nėra nei aiškiai apibrėžtos tvarkos, nei aprašo, kuris numatytų, kokiais atvejais Linija gali gauti informaciją apie dingusį vaiką, kad užtikrintų efektyvią dingusio vaiko atvejo vadybą. Kiekviena institucija veikia savo kompetencijos ribose, ne visada yra keičiamasi ir dalijamasi informacija. (žr. 15 p.)

PRANEŠIMO APIE DINGUSĮ VAIKĄ SISTEMA

SAVOKA „DINGĘS VAIKAS“

Vienas iš sėkmingo pagalbos teikimo kriterijų, dingus vaikui ir jį suradus, yra aiškus ir vienodai suvokiamas

sąvokos „dingęs vaikas“ apibrėžimas. Vertinant padėtį Lietuvoje pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra atskirai išsikirta sąvoka **be žinios dingęs vaikas**. 2015 metų kovo 23 dieną Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. 5-V(S)-13 (RN) patvirtintas Asmens paieškos organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (toliau tekste – Aprašas). Jame nurodoma, kad **ieškomas asmuo** – tai pasislėpęs ar dingęs fizinis asmuo, kurio buvimo vieta nežinoma ir dėl kurio teisės aktų nustatytais pagrindais bei tvarka priimtas sprendimas paskelbti jo paiešką.

Pranešimo apie dingusį vaiką mechanizmas

Dingusio vaiko paieškos veiksmai atliekami laikantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, baudžiamojo proceso kodekso normų ir Apraše nustatytos tvarkos. Dingusio vaiko paieška pradedama gavus pareiškimą, prašymą ar pranešimą. Vaiko tėvai ar kiti įstatyminiai atstovai apie dingusį vaiką praneša Bendrosios pagalbos centro telefono numeriu 112 ar tiesiogiai kreipiasi į policijos įstaigą. Kiekvienas pranešimas yra registruojamas Policijos registruojamų įvykių registre ir nedelsiant pradedamas ikiteisminis tyrimas dėl vaiko dingimo. Vaiko paiešką vykdo paskutinės vaiko žinomos gyvenamosios vietos apskrities Vyriausiojo policijos komisariato (toliau tekste – VPK) struktūrinių padalinių kriminalinės policijos skyriai. Taip pat dešimtyje šalies apskričių prie VPK yra įsteigti specializuoti asmens paieškos padaliniai. Esant poreikiui gali būti pasitelktos ir kitos policijos, Viešojo saugumo tarnybos prie VRM pajėgos.

Pagrindinės vaiko dingimo priežastys skirstomos į dvi grupes: atvejai, susiję su galimai nusikalstamomis veikomis (vaiko pagrobimas, nužudymas, privedimas prie savižudybės ir t. t.), ir atvejai, nesusiję su kriminalinėmis priežastimis (nelaimingas atsitikimas, staigi mirtis, savavališkas vaiko išėjimas iš namų, globos įstaigos ar socializacijos centro ir nenoras pranešti apie savo buvimo vietą).

Tuo atveju, jeigu pranešimai apie dingusį vaiką pateikiami karštosios linijos numeriu 116 000, skambučius priima ir atsiliepia į juos BPC operatoriai, kurie, surinkę pirminę informaciją, skambutį nukreipia į VPK. Linijos konsultantams yra atsiunčiama užpildyta pranešimo forma.

Dingusio vaiko paieškos tvarka

Gavę pranešimą apie dingusį vaiką, policijos pareigūnai iškelia ir tikrina visas versijas. Siekiant

Esama Linijos ir kitų kompetentingų institucijų bendradarbiavimo schema

Karštoji linija 116 000, skirta pranešimams apie dingusius vaikus (toliau – Linija):

- vykdo prevencinę veiklą: švietimo, informacijos sklaidimo, renginių, kampanijų organizavimo;
- konsultuoja tėvus, kitus asmenis, dėl vaiko pabėgimo prevencijos;
- priima ir policijai nukreipia skambučius dėl dingusių vaikų (policija skambučius gauna iš BPC);
- teikia konsultacijas, palaikymą vaiko įstatyminiams atstovams, kitiems artimiesiems;
- teikia konsultacijas dingusiems vaikams;
- bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo pareigūnais.
- skelbia policijos informaciją apie dingusius vaikus;
- Bendradarbiauja su užsienio valstybių

*

Policijos departamentas

Įsipareigoja užtikrinti, kad:

- policijos įstaigos informuotų artimuosius apie karštosios linijos 116000 teikiamas paslaugas ir pagalbą.
- platinti informaciją apie linijos veiklą

*

Policijos įstaigos

Įpareigojimo bendradarbiauti su Linija nėra. Gali informuoti asmenis, kurie kreipiasi dėl dingusio vaiko, apie Linijos paslaugas ir siūlyti jomis pasinaudoti.

*

BPC 112

- Atsiliepia į 116000 skambučius;
- priima pranešimus apie dingusius vaikus;
- nukreipia policijai
- perduoda gauto pranešimo duomenis Linijai;
- nustačius, kad skambinantiesiems reikalinga konsultacija ir parama dėl dingusio vaiko, sujungia su Linija.

*

Pabėgėlių priėmimo centras

Susitarimas bendradarbiauti nelydimų nepilnamečių užsieniečių dingimo ir atsiradimo klausimais

Vaikų globos namai

Įpareigojimo bendradarbiauti su Linija nėra.

Socializacijos centrai

Įpareigojimo bendradarbiauti su Linija nėra.

*

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM:

- keičiasi statistine informacija su Linija;
- informuoja asmenis, kurie kreipiasi dėl dingusio vaiko, apie Linijos paslaugas ir siūlo jomis pasinaudoti;
- rekomenduoja VTAS, PPC, VGN pagal poreikį pasinaudoti Linijos paslaugomis;
- bendradarbiauja organizuojant renginius.

Miestų (rajonų) vaiko teisių apsaugos skyriai:

- policijos įstaiga nėra įpareigota pranešti informaciją apie dingusį vaiką;
 - apie dingusį vaiką gauna pranešimą iš vaikų globos namų, jeigu vaikas yra globojamas.
- Įpareigojimo bendradarbiauti su Linija nėra.

Kitos kompetentingos institucijos

(socialių paslaugų skyriai, ugdymo įstaigos, vaiko gerovės komisijos ir kt.)
Įpareigojimo bendradarbiauti su Linija nėra.

* Bendradarbiavimo susitarimas

nustatyti kuo tikslesnę vaiko dingimo priežastį, atliekami šie veiksmai:

- siekiama tiksliai išsiaiškinti, kas tai: pasiklydimas, pabėgimas iš namų ar nusikalstamos veikos pasekmė, vykdant asmens, kuris pranešė apie vaiko dingimą, apklausą. Surenkami duomenys apie vaiko dingimo aplinkybes, sveikatos būklę, išvaizdą, ypatingas žymes, vilkėtus drabužius, charakterio ypatumus, draugų ratą ir pan.;
- ieškomo vaiko duomenys įrašomi į ieškomų asmenų, neatpažintų lavonų ir nežinomų bejėgių asmenų žinybinį registrą, o vaiko atpažinimo duomenys – į Habitoskopinių duomenų registrą ir skelbiama nacionalinė vaiko paieška;
- apie pradėtą ikiteisminį tyrimą informuojamas prokuroras, kuris vadovauja tyrimui;
- sudaromas vaiko paieškos planas, kuris gali kisti priklausomai nuo naujai paaiškėjusių aplinkybių;
- konkrečios vaiko paieškos priemonės priklauso nuo dingimo priežasčių, pranešimo apie dingimą laiko, vaiko amžiaus ir pan.;
- pradėjus tyrimą atliekami kiti neatidėliotini veiksmai – organizuojamas operatyvinės pareigūnų grupės išvykimas į įvykio vietą, atliekami kiti ikiteisminio tyrimo veiksmai;
- jeigu manoma, kad paviešinus informaciją apie dingusį vaiką bus gauta daugiau duomenų, ikiteisminio tyrimo pareigūnai priima sprendimą ją paviešinti. Aiškiai apibrėžtų procedūrų, taisyklių, kaip tai turi būti atliekama ir kokias atvejais, nėra;
- gavus duomenų, kad ieškomas vaikas galėjo išvykti ar buvo išvežtas į užsienio valstybę, skelbiama tarptautinė paieška. Ją skelbia Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdyba. Tokiais atvejais veiksmai vykdomi bendradarbiaujant su atitinkamų užsienio valstybių teisėsaugos institucijomis;
- suradus vaiką, jis perduodamas įstatyminiams atstovams.

Policijos pareigūnai informuoja vaiko artimuosius apie karštosios linijos 116 000 paslaugas. Palaikymas, pagalba, psichologinės konsultacijos dingusio vaiko šeimos nariams, artimiesiems teikiamos tik tuo atveju, jeigu jie kreipiasi. Pati Linija inicijuoti, užmegzti kontaktą šiuo metu neturi įgaliojimų.

Daugiau teisės aktų, kurie numatyti kitų institucijų veiksmus, užtikrintų glaudų tarpinstitucinį bendradarbiavimą dėl dingusių vaikų paieškos, šiuo metu nėra.

Kaip jau buvo minėta, teisėsaugos pareigūnai neprivalo pranešti savivaldybės vaiko teisių apsaugos

skyriams apie vaiko dingimą. Paprastai šių skyrių specialistai susižino informaciją iš žiniasklaidos ar ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų, kai jiems prireikia papildomos informacijos. Bendradarbiaujant su Savivaldybių asociacija 2017 m. sausio mėn. buvo apklausti savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriai. Iš 30 atsakiusių skyrių 15 nurodė, kad informacijos apie pabėgusį vaiką iš policijos negauna, 12 nurodė, kad gauba, bet ne visada operatyviai, 3 nurodė, kad jiems nėra žinomi arba jų savivaldybėje nėra buvę tokių atvejų.

Tuo atveju, kai vaikas dingsta iš globos institucijos, jos atstovai informuoja apie tai savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyrių.

Surastas vaikas grąžinamas įstatyminiams atstovams. Nėra jokio teisinio reguliavimo ar tvarkos aprašo, reglamentuojančio, kokie veiksmai turėtų būti atliekami siekiant įvertinti ir išsiaiškinti vaiko dingimo priežastis (kur ir su kuo jis buvo ir t. t.) ir kas tai turėtų daryti. Priešingai, tokiais atvejais dažniau yra taikomas vaiko drausminimo nei pagalbos ir paslaugų teikimo priemonės.

Pažymėtina, kad dažnai bėgantiems iš savo gyvenamosios aplinkos ir dėl to nelankantiems mokyklos vaikams gali būti pritaikytos minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės. Viena iš jų – apgyvendinimas tam tikram laikui socializacijos centre. Ir vaiko teisių apsaugos skyrių specialistai, ir politikai ne kartą kėlė klausimą dėl dažnai pasikartojančio vaikų bėgimo iš minėtų socializacijos centrų. Taigi, belieka daryti išvadą, kad netinkamas teisinis reguliavimas, nepakankamai efektyvus suinteresuotų institucijų bendradarbiavimas, keitimasis informacija ir reagavimas dingus vaikui, lemia pakartotinius pabėgimus.

Nelydimi nepilnamečiai užsieniečiai apgyvendinami Pabėgėlių priėmimo centre. 2015 metais iš 32 šiame centre apgyvendintų nepilnamečių 29 pabėgo²⁰. Nepaisant to, kad daugelis valstybių susiduria su minėta problema, reikia pažymėti, kad šiuo metu Lietuvoje prevencinės priemonės, kurios bent iš dalies užkirstų kelią galimiems pabėgimams, tėra formalios. Apsiribojama pasiteisinimu, kad Lietuva – tik tranzito valstybė, todėl pastangos būtų bevaisės. Deja, trūksta žinių ir informacijos apie šių vaikų dingimo aplinkybes ir priežastis, jos neanalizuojamos, nesistengiama išsiaiškinti, kas jiems nutiko. Atkreiptinas dėmesys, kad JT vaiko teisių konvencija pabrėžia, jog nė vienas vaikas negali būti diskriminuojamas dėl savo padėties, tautybės, pilietybės ir pan. Visiems vaikams turi būti prieinamos ir taikomos vienodos apsaugos, pagalbos

²⁰ Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM 2015 m. veiklos ataskaita, 85 psl. http://www.vaikoteises.lt/media/file/ataskaitos/2015_ataskaita_galutine_2.pdf

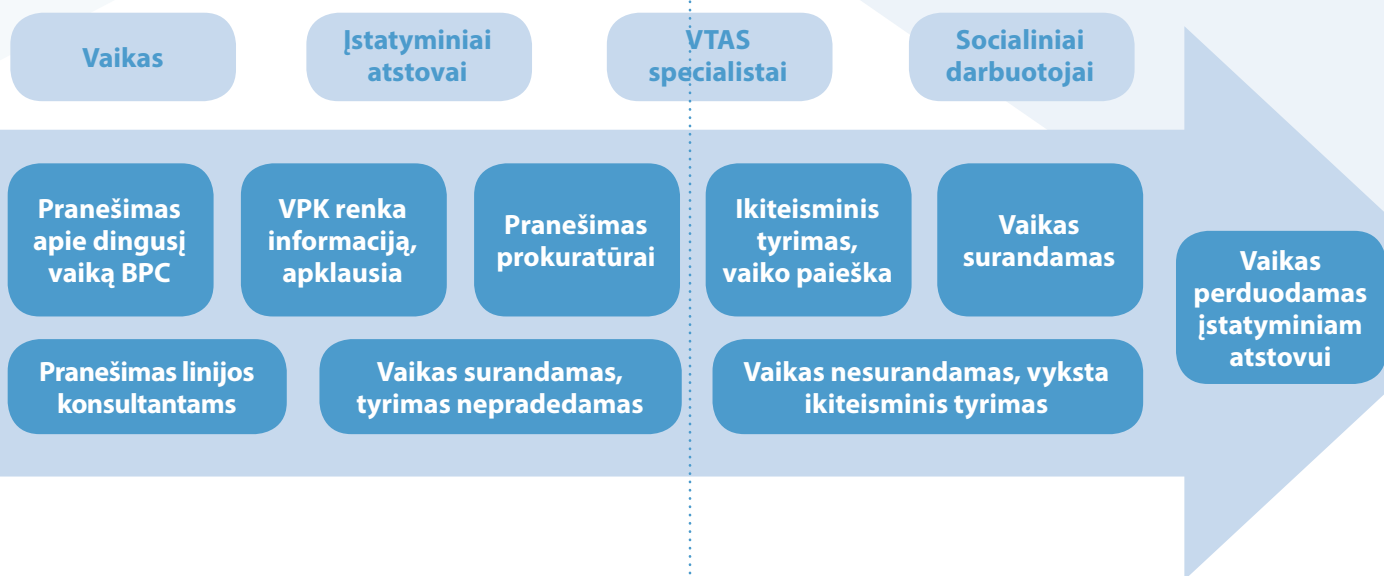
priemonės. Tačiau tenka konstatuoti, kad dingus nelydimam migrantui nepilnamečiui apsiribojama formaliais veiksmais, tai yra paskelbiama paieška, tačiau prevencinių priemonių, kurios padėtų tenkinti vaiko poreikius, suteikti jam reikiamą pagalbą, nėra, taip pat nesinaudojama Linijos turimomis galimybėmis informuoti apie šiai grupei priskirtinus dingusius vaikus.

Skubi dingusių vaikų paieškos sistema. Kaip jau buvo minėta, kai dingus vaikui yra pagrindo manyti, jog jo gyvybei ir gerovei gresia pavojus, daugelyje

transliavimo (angl. *Cell Broadcast*) technologiją GSM tinkluose. Ši paslauga gyventojams yra nemokama.

Atsižvelgiant į minėtą praktiką, siūlytina peržiūrėti ir įvertinti galimybes išplėsti esamos įspėjimo sistemos ribas, nustatyti aiškius kriterijus, apibrėžti atvejus, kai būtų galima pasinaudoti šios sistemos galimybėmis skelbiant dingusio vaiko paiešką. Tai padėtų atkreipti platesnės visuomenės dėmesį, padidintų galimybes pastebėti vaiką, padarytų paiešką sėkmingesnę ir veiksmingesnę (žr. žemiau).

Esamas dingusio vaiko paieškos mechanizmas

valstybių paieškai pasitelkiama „Ambert Alert“ sistema. Tai yra greitas ir plataus masto reagavimas, paskleidžiant žinią apie dingusį vaiką daugeliu informacinių kanalų. Būtent ši sistema suteikia galimybę aktyviau ir plačiau informuoti visuomenę, įvairias susijusias kompanijas (teikiančias transporto, pervežimo ir pan. paslaugas), kad būtų atkreiptas didesnis dėmesys į dingusį vaiką. Kol kas Lietuvoje „Ambert Alert“ sistema neįdiegta. Šiuo metu jau esama praktikos, kai artėjant pavojingoms gamtos stichijoms Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (PAGD) Lietuvos gyventojams išsiuntinėja trumpąsias žinutes (SMS), kurios užtikrina, kad žinia apie gresiantį pavojų bus plačiai paskleista ir paskatins gyventojus imtis atsargumo priemonių. Iš esmės jau sukurta sistema, įgalinanti valstybės lygiu realiuoju laiku perspėti ir informuoti gyventojus, atitinkamai susikonfigūravusius savo mobiliojo telefono nustatymus, apie pavojingus gamtinius ir technogeninius reiškinius. Gyventojų perspėjimo ir informavimo, naudojant viešųjų judriojo telefono ryšio paslaugų teikėjų tinklų infrastruktūrą, sistema veiksmingai realiu laiku perduoda informaciją mobiliųjų telefonų naudotojams, taikant Korinio

KARŠTOSIOS LINIJOS 116 000, SKIRTOS PANEŠIMAMS APIE DINGUSIUS VAIKUS, FUNKCIJOS

Linijos darbuotojai yra tinkamai pasiruošę, kvalifikuoti ir vadovaujasi griežtai nustatytomis taisyklėmis. Kaip jau buvo minėta, Linijai suteiktas numeris 116 000, kuriuo tėvai ir teisėti globėjai, taip pat kiti susiję asmenys ir institucijos gali kreiptis patarimo, emocinės paramos ir informacijos dėl tolesnių veiksmy dingus vaikui. Be to, šiuo numeriu gali skambinti ir patys pasimetę ar pasiklydę vaikai.

Karštoji linija 116 000 yra nemokama skambinant iš visų tinklų ir veikia 24 valandas 7 dienas per savaitę. Lietuvoje šis numeris yra paskirtas Dingusių žmonių šeimų paramos centrui.

Šiuo numeriu:

- teikiama informacija, kur kreiptis ir ką daryti, kai dingo vaikas: pabėgo, buvo pagrobtas, dingo, pasimetė ir kt.;

- teikiamas emocinis palaikymas;
- išklausomi asmenys, galintys suteikti informacijos, kur yra dingęs vaikas.

Linijos konsultantai tarpininkauja tėvams ir vaikams, kai tėvai ar kiti vaiko artimieji kreipiasi į Liniją norėdami pasitarti dėl jiems kilusių įtarimų, jog vaikas ruošiasi pabėgti. Pokalbio Linijos darbuotojas padeda tėvams nustatyti galimas tokio elgesio priežastis, aptaria su jais prevencijos strategiją, informuoja juos apie kitas galimas paslaugas.

Linija sulaukia ir vaikų, kurie ketina pabėgti ar yra pabėgę, skambučių. Tokiais atvejais konsultantas siekia užmegzti ir palaikyti kontaktą su vaiku, pelnyti jo pasitikėjimą, suteikia vaikui reikiamą pagalbą ir konsultacijas, prireikus gali tarpininkauti tarp jo ir tėvų, o iškilus realiai grėsmei vaiko gerovei ir sveikatai, informuoja policijos pareigūnus.

Linijos specialistai taip pat yra pasiruošę ir turi pakankamai kvalifikacijos teikti konsultacijas ir palaikymą neteisėto vaiko išvežimo atvejais. Linija priklauso tarptautiniam karštųjų linijų tinklui. Linijas vienijanti tarptautinė organizacija „Dingę Europos vaikai“ (angl. *Missing Children Europe*) koordinuoja tarptautinį mediatorių tinklą, prireikus gali tarpininkauti susiekiant su kitoje valstybėje dirbančiu mediatoriumi.

Taip pat vienas iš tėvų, turintis pagrindo manyti, kad kitas ruošiasi išvykti su vaiku be jo žinios, gali kreiptis į Liniją ir gauti konsultacijas, kokių prevencinių veikslių gali imtis.

Vaikui pasiklydus ar dingus dėl nežinomų aplinkybių, tėvai ar kiti jo įstatyminiai atstovai gali gauti informaciją apie teikiamas paslaugas, kompetentingas institucijas, sulaukti emocinės ir psichologinės pagalbos.

Esant pagrindui manyti, kad vaikas yra užsienio valstybėje, Linija glaudžiai bendradarbiauja su kitų valstybių karštosiomis linijomis. Kaip jau buvo minėta, karštoji linija 116 000, skirta pranešimams apie dingusius vaikus, yra vieninga visai Europos Sąjungai, išskyrus Suomiją, taip pat veikia Albanijoje ir Serbijoje.

SIŪLOMAS KARŠTOSIOS LINIJOS 116 000 INTEGRAVIMO Į VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMĄ MODELIS

Karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, integravimo į vaiko teisių apsaugos sistemą modelis turėtų būti paremtas keturiais bendrais vaiko teisių apsaugos principais:

1. **Nediskriminavimo.** Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 2 straipsnis reglamentuoja vienodą pagarbą ir teisių užtikrinimą kiekvienam vaikui be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.
2. **Geriausio vaiko intereso.** Imantis bet kokių vaiką liečiančių veikslių, svarbiausia – vaiko interesai.
3. **Kiekvieno vaiko teisės gyventi ir sveikai vystytis pripažinimo ir užtikrinimo.** Tai reiškia, kad vaikai turi neatimamą teisę į gyvybę, apsaugą nuo smurto ir savižudybių.
4. **Teisės būti išgirstam.** Vaikų dalyvavimas – viena iš prioritetinių strategijos sričių. Vaikai turi būti įtraukti į sprendimo priėmimą ir šeimos, ir organizaciniu, ir politiniu lygmeniu. Vaiko įtraukimo sprendimų priėmimas ir išklausymas yra pagrindinių vaiko teisių pripažinimas, taikomas visiems vaikams, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, religijos ir t. t. Konvencijos 12 straipsnis numato valstybės pareigą imtis teisinių, procesinių ir administracinių priemonių siekiant užtikrinti vaiko išklausimą, atsižvelgti į vaiko nuomonę, nepriklausomai nuo jo amžiaus, sudaryti vaikui galimybes išreikšti nuomonę laisvai be prievartos ar baimės, išklausti vaiką tiesiogiai ar per atstovą visais su juo susijusiais klausimais.

Siekiant užtikrinti sėkmingą karštosios linijos 116 000, skirtos pranešimams apie dingusius vaikus, veiklą, būtina imtis priemonių integruojant ją į bendrąją vaiko teisių apsaugos sistemą. Tai yra:

1. Stiprinti prevencinius veiksmus:
 - 1.1. Nuolat informuoti ir šviesti visuomenę apie galimybę kreiptis pagalbos ir patarimų į karštąją liniją 116 000, skirtą pranešimams apie dingusius, taip pat besiruošiančius netrukus pabėgti iš savo gyvenamosios vietos vaikus.

Geroji patirtis. Policija, gavusi pranešimą apie dingusį vaiką, tėvams sutikimus perduoda Linijai vaiko telefoną. Linija siunčia vaikui sms žinutę, kurio turinys galėtų būti toks: „Ar tu pabėgai? Prašau, paskambink arba parašyk mums ir mes pasistengsime tau padėti“. Toliau nurodomas numeris ir internetinio puslapio adresas. Statistika rodo, kad dauguma dingusių vaikų pabėga iš savo gyvenamosios aplinkos. Todėl nenori bendrauti su policija ir bijo grįžti.

- 1.2. Įgalinti ugdymo ir švietimo įstaigas informuoti vaikus ir jaunos žmonės apie karštosios linijos

116 000 paslaugas. Svarbu, kad vaikas, svarstantis apie pabėgimą, jau pabėgęs ar pasiklydęs, žinotų apie galimybę paskambinti į karštąją liniją numeriu 116 000 ir gauti reikiamą pagalbą, konsultacijas. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti vaikų globos institucijose gyvenantiems vaikams ir nelydimiems migrantams nepilnamečiams. Informaciją apie Linijos teikiamas paslaugas jiems reikėtų suteikti kuo anksčiau.

2. Užtikrinti glaudų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, keitimąsi informacija ir atvejo vadybą dingus vaikui:

2.1. Atsižvelgiant į tai, kad organizuojant vaiko paiešką, teikiant pagalbą dingusio vaiko šeimai, organizuojant ir teikiant paslaugas surastam ar atsiradusiam vaikui ir jo artimiesiems, vienokius ar kitokius veiksmus atlieka skirtingų pavaldumų institucijos: (policijos įstaigos, vaiko teisių apsaugos skyriai, vaikų globos namai, PPC, socialiniai darbuotojai, dirbantys su šeima, Linija), siūloma paruošti bendrą Vidaus reikalų ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos ir karštosios linijos 116 000 bendradarbiavimo aprašą, numatant aiškų kompetentingų funkcijų ir vaidmenų pasiskirstymą dingus vaikui, veiksmų koordinavimą ir keitimąsi informacija. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Linija yra gavusi Valstybinės asmens duomenų inspekcijos leidimą tvarkyti asmens duomenis.

Linijos specialistai galėtų veikti kaip atvejo koordinatoriai, tai yra: rinkti informaciją apie dingusį vaiką ir keistis ja su kitomis kompetentingomis institucijomis, teikti rekomendacijas ir siūlymus dėl reikiamos pagalbos ir paslaugų vaikui ir jo šeimai, stengtis užmegzti kontaktą su dingusiu vaiku, prireikus teikti rekomendacijas ir patarimus specialistams dėl pokalbio su atsiradusiu vaiku (jeigu jis buvo pabėgęs) organizavimu, siekiant išsiaiškinti pabėgimo priežastis ir aplinkybes, pagal poreikį teikti psichologinę ir emocinę pagalbą tiek vaikui, tiek jo artimiesiems. Glaudžiai bendradarbiauti su savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriais dėl reikiamų priemonių, siekiant užtikrinti vaiko gerovę jo gyvenamojoje aplinkoje.

Siūlomas modelis padėtų geriau integruoti Liniją į esamą vaiko teisių apsaugos sistemą, sustiprintų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, keitimąsi informacija, pagalbos ir paslaugų, orientuotų į konkretaus vaiko poreikius ir šeimą, teikimo organizavimą, koordinavimą, operatyvų reagavimą, dingimo priežasčių išsiaiškinimą ir galimą jų šalinimą. O tai savo ruožtu užtikrintų reikiamų paslaugų ir pagalbos vaikui suteikimą, sistemingą duomenų apie dingusius, surastus ir nerastus vaikus rinkimą ir analizavimą, veiksmų koordinavimą, atvejo vadybą. (Žr. 19 p.)

2.2. Tuo atveju, kai vienas iš tėvų neteisėtai išveža vaiką,

informuoti kitą apie galimybę gauti psichologinę pagalbą, o esant poreikiui ir teikti mediacijos paslaugas.

3. Teikti pagalbą ir paslaugas suradus vaiką.

3.1. Kai nustatoma, jog vaikas bėga iš gyvenamosios vietos dėl netinkamų tėvų veiksmų, smurto, prievartos ar panašiai, spręsti klausimą dėl vaiko gyvenamosios vietos, globėjo keitimo.

3.2. Tinkamai paruoštas Linijos konsultantas pokalbio su pabėgusiu vaiku metu turi stengtis išsiaiškinti vaiko bėgimo priežastis, aplinkybes. Taip pat organizuoti atvejo aptarimus su kompetentingų institucijų specialistais dėl reikiamų paslaugų ir pagalbos šeimai teikimo.

4. Peržiūrėti esamą Linijos finansavimo tvarką, numatant galimybes prie Linijos veiklos prisidėti Socialinės apsaugos ir darbo, taip pat Švietimo ir mokslo ministerijoms. Švietimo ir mokslo ministerija galėtų prisidėti organizuojant prevencines priemones (švietimas, ugdymas, minimalių ir vidutinių priemonių įgyvendinimas). Socialinės apsaugos ir darbo ministerija numatant galimybę finansuoti Linijos veiklas, susijusias su pagalbos, emocinės paramos šeimai ir vaikui organizavimu (pvz.: per nacionalinę smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams programą, Vaiko gerovės strategijos priemones ir pan.).

5. Stiprinti linijų 116 000 ir 116 111 bendradarbiavimą, sudarant bendradarbiavimo sutartis ir numatant galimybes keistis informacija.

REKOMENDACIJOS IR SIŪLYMAI

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta, būtina:

- **Užtikrinti** paprastą ir patogų **informavimo** apie dingusius vaikus pranešimo **mechanizmą**, prieinamą ir suaugusiesiems, ir vaikams.
- **Tiksliai apibrėžti sąvoką „dingęs vaikas“**.
- **Užtikrinti** vieningą **duomenų** apie dingusius, rastus ir nerastus vaikus rinkimo **systemą**.
- **Paruošti ir pasirašyti** bendradarbiavimo aprašą tarp Vidaus reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo ministerijų ir karštosios linijos 116 000.²¹

²¹ Gerosios praktikos pavyzdys: siekiant, kad vaikui baudžiamajame procese būtų tinkamai atstovaujama, 2011 m. sausio 27 d. buvo pasirašytas Generalinės prokuratūros, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiigos bendradarbiavimo susitarimas.

Siūloma galima bendradarbiavimo schema:

Karštoji linija 11600 dėl dingusių vaikų (toliau – Linija):

Dingusio vaiko atvejo vadyba*:

1. Gavus informaciją iš BPS apie dingusį vaiką vertina situaciją, renka papildomus duomenis, susiekia su institucijomis, kurios turi ar gali turėti papildomą informaciją;
2. teikia konsultacijas ir pagalbą dingusio vaiko artimiesiems;
3. atsiradus ar grįžus vaikui, linijos konsultantas bendrauja su vaiku, siekia išsiaiškinti vaiko dingimo priežastis, kas turėtų pasikeisti, kad tai nesikartotų;
4. bendradarbiauja, teikia rekomendacijas VTAS ir kitoms institucijomis dėl reikiamos pagalbos vaikui ir jo šeimai teikimo.

Policijos departamentas

- Įpareigoja policijos įstaigas visais atvejais informuoti artimuosius apie karštosios linijos 116000 teikiamas paslaugas ir pagalbą.

Policijos įstaigos

- Informuoja asmenis, kurie kreipiasi dėl dingusio vaiko apie Linijos paslaugas ir siūlo jomis pasinaudoti;
- Informuoja Liniją ir vaiko gyvenamosios vietos vaiko teisių apsaugos skyrių apie dingusį ir atsiradusį vaiką
- Jeigu nusprendžiama viešai informuoti apie dingusį vaiką informacija perduodama ir Linijai

BPC 112

- Atsiliepia į 116000 skambučius;
- Priima pranešimus apie dingusius vaikus.
- Nukreipia policijai
- Perduoda gauto pranešimo duomenis Linijai
- Nustačius, kad skambinantiesiems reikalinga konsultacija ir parama dėl dingusio vaiko, sujungia su Linija.

Pabėgėlių priėmimo centras

- Visais atvejais informuoja Liniją apie dingusį vaiką;
- Bendradarbiauja teikiant paslaugas ir pagalbą radus ar grįžus vaikui.
- Apgyvendinus nelydimą nepilnametį, informuoja apie Linijos teikiamas paslaugas.

Vaiko globos institucija

Socializacijos centrai

- Visais atvejais informuoja Liniją apie dingusį vaiką;
- Teikia Linijos prašomą informaciją.
- Bendradarbiauja teikiant paslaugas ir pagalbą radus ar grįžus vaikui
- Globos namų auklėtiniams, socializacijos centruose apgyvendintiems vaikams skleidžia informaciją, organizuoja diskusijas apie Linijos vykdomą veiklą.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM:

- Informuoja asmenis, kurie kreipiasi dėl dingusio vaiko apie Linijos paslaugas ir siūlo jomis pasinaudoti.

Miestų (rajonų) vaiko teisių apsaugos skyriai:

- Gavusi prašymą iš Linijos teikia jiems informaciją apie dingusį vaiką, jo gyvenamąją aplinką;
- Atsiradus vaikui bendradarbiauja teikiant paslaugas vaikui ir jo šeimai.
- Vertina, ar vaikui yra saugu šeimoje, ar išnyko priežastys sąlygojusios jo pabėgimą.

Kitos kompetentingos institucijos

- Linijos prašymu teikia informaciją
- Bendradarbiauja vykdant prevencines priemones.

* Išskyrus vieno iš tėvų neteisėtai išvežto vaiko atveju

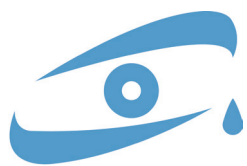
JAV tik vienas procentas informacijos apie dingusius vaikus skelbiamas per šią sistemą siekiant suvienyti teisėsaugos ir bendruomenės pajėgas dingusiam vaikui surasti. Ypač glaudžiai šiuo atveju bendradarbiaujama su įvairiomis pervežimo paslaugas teikiančiomis kompanijomis.

- Informuoti, šviesti ir mokyti bendruomenės narius naudotis Linijos teikiamomis paslaugomis.
- Informuoti ir šviesti tėvus apie Linijos veiklą, galimas grėsmes dingus vaikui ir pan.
- Svarstyti galimybę įdiegti Skubaus pranešimo („Amber Alert“) sistemą Lietuvoje. Nustatyti jos naudojimo tvarką tam tikrais atvejais. Pavyzdžiui, šią sistemą būtų galima pasitelkti mažų vaikų (iki 10 metų) dingimo atvejais, esant didelei pagrobimo tikimybei, iškilus grėsmei vaiko sveikatai ar net gyvybei, turint pakankamai duomenų apie galimą vaiko pargobėją.

- Kartu su VRM, SADM ir ŠMM organizuoti tarpinstitucinius komandinius specialistų mokymus. Keisti išankstines neigiamas specialistų nuostatas į vaikus, bėgančius iš savo gyvenamosios aplinkos. Nemaža dalis šių vaikų pabėga ne vieną kartą, o tai rodo, kad priežastys, kurios paskatino pabėgti pirmą sykį, neišnyko, gal net dar labiau komplikavosi, nes reikiama pagalba ir paslaugos, atitinkančios vaiko poreikius, nebuvo suteiktos. Dingus vaikui kaskart skiriama nemažai žmogiškųjų išteklių jį surasti, tačiau suradus ir grąžinus į gyvenamąją vietą apsiribojama formaliu pasiteisinimu, kad toks jau šio vaiko būdas, kad jis bėgo ir bėgs ir pan. Ši nuostata ypač paplitusi globos namuose.
- Užtikrinti galimą 116000 ir 116111 bendradarbiavimą, keičiantis informaciją, pasirašyti bendradarbiavimo sutartį.
- Imtis priemonių užtikrinti pastovų Linijos finansavimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija.
2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija.
3. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas.
4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB, priimta 2009 metų lapkričio 25 dieną ir iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo.
5. Komisijos sprendimas 2007/116/EC 2007-02-15 dėl nacionalinio skaitmenimis „116“ prasidedančio numerių intervalo rezervavimo suderintų socialinių paslaugų suderintiems numeriams (pranešta dokumentu Nr. C(2007) 249), (2007/116/EB).
6. Europos Komisijos komunikatas 2010/10/17 Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui (COM(2010)).
7. 2003 metų vasario 6 dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 194 dėl vaiko teisių apsaugos valdymo srities priskyrimo socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitų ministerijų kompetencijai.
8. 2016 metų balandžio 20 dienos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 393 dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2005 metų spalio 20 dienos nutarimo Nr. 1114 „Dėl Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo pakeitimo“.
9. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie SADM 2015 metų veiklos ataskaita.
10. Figures and Trends for missing children in 2015, Missing Children Europe.

DINGUSIŲ ŽMONIŲ ŠEIMŲ
PARAMOS CENTRAS

Iš dalies finansuoja Europos Sąjungos Teisių,
lygybės ir pilietiškumo programa